

Kväkar - tidskrift

Nr 4 2011 Årgång 62

Mina tankar går alltid till Er de här dagarna då det stadigt blir mörkare på jorden och bladen faller och blommorna gör sig i ordning för vintersömn. Never forget – Kerstin – att de endast vilar ut för att få ny kraft och komma igen i all sin skönhet på våren.

(Ur ett brev från Lo Håkansson till Kerstin Ekblom 9/10 1960)

- 3 Kära läsare: Årsskrift ersätter Kväkartidskrift
- 4 Ett äkta liv – Julia Rybergs Cary-föreläsning
- 19 Sommarläger och seminarier om Moder Jord
- 24 Mitt liv med Joan Baez
- 29 Bibelkommentaren: Leva genom tron

I detta nummer:

- 4 Ett äkta liv: spruckna illusioner, nya insikter *Julia Ryberg*
19 En lång stund i Guds hängmatta *Torbjörn Söderquist m fl*
21 Andlighet – Människa – Natur *A Örtqvist, M S Neijber, T. Söderquist*
24 Mitt liv med Joan Baez *Ingmar Hollsing*
26 Kväkarporträttet: Siri Leander *Ingmar Hollsing*
29 Bibelkommentaren: Leva genom tron .. *Andreas H Brand, Ingmar Hollsing*

kväkar - tidskrift

Tidigare Nordisk Kväkartidskrift årgång 1-25, ISSN 0245-06005

Pg 35 84 99-2, Box 9166, 102 72 Stockholm, fax 08-668 68 16

Utgiven av Vännernas Samfund i Sverige.

De åsikter som framförs i artiklarna är författarnas egna.

Betala för 2011, om du inte gjort det, genom att sätta in 160 kr

på pg 35 84 99-2.

Utanför Sverige 200 kr. Lösnummerpris 45 kr.

Tofte Frykman är kassör och distributionsansvarig. Adress Mellangatan 3, 571

41 Nässjö, e-post kt@kvakare.se.

Redaktion t o m detta nummer: Ingmar Hollsing, redaktör, Gustaf Kjellbergs väg 8, 756 43 Uppsala, e-post ihollsing@comhem.se, samt Nicklas Adamson, Andreas Brand, Berit Bylund. Åsa Lindquist, Lars Longueville och Jack Wright.

Ansvarig utgivare: Ingmar Hollsing

Kära läsare,

Det är med vemod jag skickar ut det här numret, som blir det sista i den här formen. Nästa år vill vi i stället gå över till en årsskrift, och vi hoppas att i slutet av året kunna återkomma till alla prenumeranter på KT med närmare upplysningar om denna. Orsaken till skiftet är vikande prenumerantsiffror, som vi uppfattar hänger samman med ökad konkurrens i det nya medielandskapet. Vi vill därför förstärka Vännernas samfunds hemsida men tror också att det behövs publikationer på papper, speciellt med längre och mer analyserande artiklar. Du som redan betalt en prenumeration på KT för 2012 och vill ha pengarna tillbaka kan kontakta kassören Tofte Frykman, Mellangatan 3, 571 41 Nässjö, e-post kt@kvakare.se och tala om på vilket konto pengarna ska sättas in.

I detta sista nummer har vi glädjen att kunna publicera en svensk version av Julia Rybergs Cary-föreläsning, dvs huvudföreläsningen vid det tyska årsmötet i oktober i år. Utifrån egna erfarenheter talar Julia där om hur man lever ett autentiskt liv och hur man växer när man överger sina illusioner och når nya insikter. Talet väckte stor uppskattning och har tidigare tryckts på engelska och tyska.

Torbjörn Söderquist beskriver sommarens läger för alla åldrar på Svartbäcken, tillsammans med några av deltagarna. Det är en påminnelse om en verksamhet som har en stor och positiv betydelse för samfundet.

En annan intressant men mindre traditionell verksamhet har varit en serie seminarier på Kvakargården om vad vi kan göra för att bemöta de globala miljöhoten. Den grupp som genomförde seminarierna varvar här ett referat från dessa med tankeväckande citat från kvakare i Sverige och utomlands.

Joan Baez är en sångerska som fångat mig mer än andra, redan innan jag visste hur nära hon står kväkarna. På ett mycket speciellt sätt har hon påverkat mitt liv, och jag berättar om det i *Mitt liv med Joan Baez*.

Kvakarporträttet tar upp Siri Leander, ledande på sin tid men troligen glömd nu, och bibelkommentarerna vågar sig på ett ämne som anses höra till de mest centrala i kristendomen, nämligen rättfärdiggörelsen genom tron.

Den särskilda sidan om aktiviteter på Svartbäcken saknas. Det innebär att vi redan nu ber dem som vill veta mer om kommande aktiviteter att gå till vår hemsida www.kvakare.se, till Vän-Nytt eller till Julia Ryberg, tel 0175-715 69. När det gäller adresser och andaktsmöten framöver gäller samma kanaler.

God läsning, och förhoppningsvis en god årsskrift nästa år!

Ingmar Hollsing

Ett äkta liv: spruckna illusioner, nya insikter

Amerikanen Richard Cary har gett namn åt huvudföreläsningen vid det tyska årsmötet. I år hölls den av Julia Ryberg, som talade bl a om hur nya insikter föds ur smärtsamma faser av omprövning. Föreläsningen hölls på tyska. Detta är Ingmar Hollsings översättning av den engelska versionen, som har titeln *Becoming authentic: Disillusionment and Enlightenment*.

Djupt inifrån kom övertygelsen. Beslutet var fattat, jag var klar över mig själv och beredd att betala priset. Jag hade burit mitt svärd så länge jag kunde, och nu kände jag mig befriad och fylld av glädje. Jag har inte vacklat sedan den dagen jag började köpa rättvisemärkta och ekologiska bananer. Jag övertalade butiken att alltid ha dem till salu, och jag var riktigt stolt över mitt vittnesbörd i världen. Snart kunde jag fatta samma beslut i fråga om kaffe och choklad. Hurra! Det var ju lätt att leva ett autentiskt liv.

Så tänkte jag då. Flera år senare kände jag en liknande rörelse. Djupt inifrån kom övertygelsen. Beslutet var fattat, och jag var klar över mig själv. Jag befann mig i en period av förändring i livet och undersökte mitt liv på nytt. För att kunna leva mer autentiskt behövde jag se några sanningar som jag undvikit, och jag behövde tala sanning till människor i min närhet. Detta ledde till en känsla av befrielse och lättnad, men jag kände ingen glädje i befrielsen. Det pris som måste betalas var jag inte beredd på. Det blev en skakande och

smärtsam upplevelse för mig och för andra.

När jag blev uppmanad att hålla denna Cary-föreläsning befann jag mig på denna mörka och smärtsamma plats. Jag tvivlade på att jag hade någonting att säga. Men man bad mig tala ur min personliga erfarenhet så att det kunde möta ett behov inom kväkarnas möten i Europa. Jag blev övertygad om att min erfarenhet – som jag var mitt inne i – när allt kom omkring kunde ha något att säga andra. Därför har jag förberett det här talet under en förändringsperiod i mitt liv, då jag blir utmanad att se närmare på dessa teman: äkthet, spruckna illusioner och nya insikter. Låt mig få dela med mig av tankar, berättelser, texter och frågor som har en mening för mig. Kanske några av dem kommer att tala till er, som individer och grupper.

Temat har tre aspekter, som hör ihop med varandra. Jag ska belysa dem i tur och ordning. Den första rör vad som sker inom mig när jag *ser* sanningen om mig och mitt liv. Den andra handlar om dialogen mellan dig och mig när vi *säger* sanningen om

våra liv. Den tredje handlar om att lära sig *leva* sanningen inom en kväkargemenskap. I var och en av dessa aspekter har jag mött olika sidor av Gud. I mina inre och ensamma strider har *Gud Skaparen* varit närvarande, livgivaren, modern/fadern. I dialogen och uppgörelserna med andra har *Gud Vännen* funnits med, den som bär smärtan, brodern/systemen, den som tar emot min bikt. Inom min trosgemenskap har *Gud Anden*, familjen, den samlade kärleken, varit närvarande och förbundet mig med Guds kropp.

Att se

Min relation till Gud har liksom alla relationer gått igenom olika perioder när det gäller intensitet och mening. Efter en andlig upplevelse 1995 kände jag i flera år att jag befann mig på bergets topp och att slöjorna mellan Gud och mig var mycket tunna. Under dessa år gjorde jag några svåra personliga val och mötte utmaningar i olika slags tjänst. Med tiden leddes jag in i en svår tid av omprövning för att nå klarhet om mitt liv. Ledningen att se och säga sanningen tycktes given av Gud, så att jag måste följa den vägen. Men när jag sade sanningen kastades jag och de som stod mig nära in i en omvälvande tid. Om det är sant att sanningen gör oss fria, så kom detta verkligen inte i någon vacker presentförpackning. Snarare ledde det

till ännu mer djupgående utmaningar, till mörka platser av ensamhet, bitterhet, tvivel på mig själv, sorg och ilska. Jag var så desillusionerad. Det verkade som om de rika frukterna i mitt liv med Gud hade blivit förstörda, och jag undrade om åren av närhet till Gud hade varit en illusion. Sanningen gjorde människor som jag älskade illa. De miste också sina illusioner när de fick veta mer om mig, mina prioriteringar och val. Jag sade i desperation till en andlig rådgivare: "Var finns Gud i allt detta?" och han svarade att Gud är närvarande där människor befrias från illusioner. Han sade också att det hårda arbetet kommer från Gud, att det är Gud som arbetar i mig och andra – att detta hårda arbete i själva verket *är* Gud. Han försäkrade mig att när någon börjar leva mer äkta, så kommer det i sinom tid att frigöra andra till att leva mer äkta. Jag bönföll honom som en utmattad kvinna i barnsnöd och undrade när detta arbete skulle ta slut. Han svarade: Aldrig, fast det kommer inte att vara så här svårt hela tiden.

Livet självt är en fortgående och föränderlig process av att se klarare, upptäcka vad som är verkligt, släppa våra illusioner och komma till nytt ljus och ny förståelse. Att bli den vi innerst inne är, det är en process som fortsätter hela livet. Det gäller till synes små saker som att köpa rättvisemärkta bananer, och stora

saker som att försonas med sitt förflutna. Jag blev medveten om illusioner och dolda sanningar om mig själv och mitt liv, och jag såg att det fanns mycket som behövde göras inom mig. Jag förstod på ett nytt sätt ord som de tidiga Vännerna använt, som *notions*, *empty forms* och *shadows* (föreställningar, tomma former och skuggor). Paulus ord kom till mig:

När jag var barn talade jag som ett barn, förstod som ett barn och tänkte som ett barn. Men sedan jag blev vuxen har jag lagt bort det barnsliga. Ännu ser vi en gåtfull spegelbild; då skall vi se ansikte mot ansikte. Ännu är min kunskap begränsad; då skall den bli fullständig som Guds kunskap om mig. (1 Kor 13:11-12)

Och det kom för mig att jag kanske faktiskt höll på att växa upp, på nytt vid över 50 års ålder. Jag arbetar fortfarande med det – det är inte någonting som försvinner. Insikten kommer i små etapper. Små bitar av mig dör och nya föds, hela tiden.

Att vara amatörviolinist är en bra grund för att träna sig att ta emot nya insikter, möta och mista illusioner. Jag var självlärd, och efter 25 års spelande bestämde jag mig för att jag behövde lära mig ordentligt. Jag fann en lärare som var ärlig när det gällde

min förmåga och som kunde hjälpa mig att utvecklas vidare. Han sade till mig att jag hade blivit väldigt bra på att dölja mina svagheter och undvika situationer där svagheter kunde visa sig. Så bra vi är på att gömma oss! Det började tidigt. Så snart Adam och Eva blev medvetna dolde de sin nakenhet med fikonlöv. Och de gömde sig för Gud. Så jag tillbringade de närmaste åren med att lära mig spela om igen, och jag har kommit att förstå att jag alltid i en mening kommer att förbli nybörjare. Detta gäller också det inre livet. Vi når en grad av klarhet bara för att inse att det återstår mer att nå klarhet om.

Emilia Fogelklou, en av de första svenska Vännerna, skrev:

Alltjämt skall människan frestas fly ifrån vågstycket att vara sig själv och fly in i någon allmänt uppskattad livsgestaltning. Vägen till sig själv leder först djupt in i ensamhet, senare ut i tidens liv.

(*Ur kväkarerfarenheten*, 2:14)

Att säga ja till det djärva företaget att vara sig själv kräver både att man upptäcker sitt självbedrägeri och att man avslöjar dolda gåvor och nya möjligheter. Det kommer att påverka andra på olika sätt. När jag väljer att säga ja till utmaningen, väljer jag att vara trogen mot sanningens, frigö-

relsens och förvandlingens Gud. Ett stycke från Matteus evangelium behöver inte tas bokstavligen, men det säger något om att förbli trogen mot Gud, oavsett vart det för oss:

Tro inte att jag har kommit med fred till jorden. Jag har inte kommit med fred utan med svärd. Ty jag har kommit för att ställa en man mot hans far, en dotter mot hennes mor, en sonhustru mot hennes svärmor, och mannens husfolk skall bli hans fiender. Den som älskar far eller mor mer än mig, han är inte värd att tillhöra mig, och den som älskar son eller dotter mer än mig, han är inte värd att tillhöra mig. Den som inte tar sitt kors och följer efter mig är inte värd att tillhöra mig. Den som finner sitt liv skall mista det, och den som mister sitt liv för min skull, han skall finna det. (Matt 10:34-39)

Hur ska vi finna vårt liv? Den svenske Vännen Sven Ryberg, min svärfar, skrev (*Uk 2:9*):

Vi behöver en stillhet som först och främst blottar verkligheten inom och utom oss. Det är först sedan vi blivit seende som vi vet åt vilket håll vi skall gå för att börja vandringen mot den högsta verkligheten.

För mig fanns den stillheten i en avskild plats, symboliskt talat i en öken. Det ligger i min natur att söka gemenskap, men nu behövde jag ensamhet. Robert Barclay, en kväkarteolog på 1600-talet, skrev att ”sanningen kommer ur ett ärligt hjärta”. Jag behövde rymd för att undersöka vad som fanns i mitt hjärta. Jag behövde några svåra brottningar med Gud för att kunna öppna mitt hjärta, undersöka det och underkasta det sanningens ljus. I de mörkaste tiderna har den 23:e psalmen i Psaltaren varit med mig, också när den inte gett mig tröst:

Herren är min herde, ingenting skall fattas mig. Han för mig i vall på gröna ängar, han låter mig vila vid lugna vatten. Han ger mig ny kraft och leder mig på rätta vägar, sitt namn till ära. Inte ens i den mörkaste dal fruktar jag något ont, ty du är med mig, din käpp och din stav gör mig trygg. Du dukar ett bord för mig i mina fienders åsyn, du smörjer mitt huvud med olja och fyller min bägare till brädden. Din godhet och nåd skall följa mig varje dag i mitt liv, och Herrens hus skall vara mitt hem så länge jag lever. (Ps 23:1-6)

Ensamheten är välsignad. Andaktsmötet är en annan välsignad möjlig-

het att rannsaka sitt hjärta. Den ledda meditation som på svenska kallas Ljusövning och som utvecklats av en tidigare Cary-föreläsare, Rex Ambler, är en modern tillämpning av vad de tidiga Vännerna gjorde under andaktsmötet. Meditationen leder oss att:

Vara stilla ... låt ditt sinne bli stilla.

Vänta i ljuset ... låt de viktiga frågorna i ditt liv komma fram.

Öppna ditt hjärta för sanningen ... låt Ljuset visa dig vad som verkligen händer. Behåll en liten distans när du fokuserar på vad som är viktigt för dig.

Stå kvar i Ljuset ... se vad som avslöjas.

Ge efter för Ljuset ... ta emot det som visas dig och erkänn det. Välkomna det.

Öppna dig för nya möjligheter ... var glad och tacksam för din erfarenhet, vilken den än har varit.

Ett av råden i det Brittiska Årsmötets *Råd och frågor* (nr 11 i den svenska översättningen) utmanar oss:

Var ärlig mot dig själv. Vilka motbudande sanningar undviker du? När du inser dina tillkortakommanden, låt då inte detta nedslå dig.

I andakten kan vi tillsammans finna visshet om Guds kärlek och styrka att

fortsätta med förnyat mod. Ja, om vi är öppna kommer vi att se den motbudande sanningen om oss själva, men vi kommer också att få styrka och mod att arbeta med den. När jag befann mig i mörkret, talade en Vän i andakten. Han sade att han ofta hade känt sig skyldig därför att han njöt så mycket av livet. Var det okej med Gud att njuta av livet så mycket som han gjorde? Vännen gjorde den reflexionen att vi alla är skapade till Guds avbild, och att Gud antagligen vill se sig själv återspeglad i oss. Det inlägget talade till mig. Det måste gälla även mig i mitt mörker. Och vad såg då Gud återspeglas i mig? Var det tid att lyfta mina ögon från marken och släppa in ljuset och glädjen? Höll tiden för klagan på att ta slut? En annan Vän talade till mig när jag var fylld av tvivel på mig själv. Han uppmuntrade mig att tillbringa mycket tid med mina små barnbarn, och påminde mig om att de ser mig så som Gud ser mig – min sanna natur återspeglas i deras ögon. Det innebär verkligen ett lyft i anden att vara med dem, och jag inser att när jag fastnar i modlöshet kan det bli till en slöja som skiljer mig från glädjen, från det lyckliga barnet inom mig, från tron på att allt är väl – även om det inte är lätt. Jag mötte en motbudande sanning: Jag levde inte i tro på att Gud, Skaparen och livgivaren, med tiden skulle leda mig ut i glädjen.

Att tala

Hittills har jag talat om att se inåt och komma till insikt, och om vårt förhållande till Gud i den här processen. Andaktsmötet är ett dyrbart tillfälle till inre samtal mellan individen och Gud. Slöjor av självbedrägeri kan falla bort så att vi kommer till insikt. Det kan vara en plats där ett stort inre helande sker. Ibland är det nog att helt enkelt se sanningen om oss själva. Inte allt som ges åt oss i andaktens tystnad är avsett för andras öron. Liksom Maria, när hon hade hört herdarna tala så ivrigt om hur betydelsefullt hennes nyfödda barn var, kan vi gömma och bevara det vi hört och begrunda dess sanning i vårt hjärta. Men ofta behöver vi dela våra insikter med andra. Jag ska nu reflektera kring att tala sanning med andra.

Adam och Eva har just fått sina ögon öppnade och vet om att de är nakna. De skäms och gömmer sig när de hör Gud vandra i trädgården. Men när Gud ropar: ”Adam, var är du?” så kan Adam inte göra något annat än att komma fram och bekänna. ”Jag blev rädd, eftersom jag är naken, och så gömde jag mig.” Vi gömmer oss för oss själva och för varandra. Men det kommer en tid då vi längtar efter att bekänna våra tillkortakommanden och be om förlåtelse, dela vårt hopp och vår erfarenhet av Gud. (1 Mos 3:9-10)

Det är inte bara våra tillkortakommanden som vi döljer. Vi gömmer också våra talanger så väl under sädesmåttet att vi inte själva ser dem. När vi blir mer fullt och helt den vi är avsedda att vara, befriar vi andra till att göra detsamma. Ett av råden från det brittiska årsmötet säger:

Ta inte för givet att du aldrig skall tala i andakten. Ett uppriktigt och ärligt yttrande, om än aldrig så kort, kan bereda väg för andra. När du känner dig manad att tala, vänta då med tålmod på visshet om att ledningen och tiden är rätt, men låt inte en känsla av din egen ovärdighet hålla dig tillbaka. Be om att ditt inlägg skall stiga upp ur djupet av din erfarenhet, och lita på att orden kommer att ges åt dig. (*Råd och frågor* nr 13).

William Penn beskrev de tidiga Vännerna så här: ”*De förändrades själva innan de gick ut för att förändra andra.*” Jag vet ju mycket väl att vi inte kan förändra någon utom oss själva, men jag vet också att vår egen växt mot att bli autentiska kan frigöra andra. Vi kan dock inte förvänta oss någonting av en annan person som vi inte är beredda att göra själva.

Av naturen är jag en optimistisk person, och jag känner knappast igen mig själv i perioder av mörker och

brustna illusioner. Av naturen längtar jag efter andras sällskap, och jag känner knappast igen mitt behov av ensamhet. Det var oroande att upptäcka nya sidor hos mig själv. Jag blev påmind om George Fox erfarenhet när han plågades av hemska inre visioner av mänskligt lidande och ondska. Han ropade till Gud och frågade varför han skulle behöva uppleva så hemska ting som gick tvärt emot hans natur och erfarenhet. Gud svarade att Fox behövde få en känsla av alla tillstånd för att kunna tala till alla tillstånd. När jag lyfter mina ögon från oceanen av mörker kan jag förstå värdet av de riktigt svåra tiderna. Jag tror fullt och fast att det sätter mig bättre i stånd att förstå andras erfarenhet. Att föras ner i dalgångar är en nödvändig del av det trofasta och äkta livet, och tider av ensamhet kan göra mig bättre rustad att umgås autentiskt med andra.

En god vän gav mig ett kort ord på vägen: ”Smärtan är en bra lärare.” Föreställningen om den sårade helaren har blivit en del av min verklighet. När jag tänker på Vännerna och familjen som troget burit mig i sina hjärtan, inser jag att de alla fått sin beskärda del av smärta och sorger. Deras hopp, glädje och optimism har kommit från djupet. Vi finns här för att bära varandras bördor. Jag klagade bittert för min andlige rådgivare, som hade lyssnat med professionell distans till mina

bekymmer: ”Har du en aning om vad jag går igenom?” Han såg på mig med ett ömsint leende och svarade ”Tror du att jag skulle sitta här om jag inte hade det?”

För många år sedan dog fiolläraren i vår lilla stad plötsligt, och musikskolan frågade mig, en lokal spelman, om jag kunde rycka in tills de kunde anställa en ny fiollärare.

Jag är inte utbildad och hade sanningen att säga inga kvalifikationer, men de hade ingen annan och jag svarade ja. Det var riktigt roligt! Men jag kände mig väldigt otillräcklig. En ny högt kvalificerad lärare anställdes. Jag fortsatte att ta del i det musikaliska livet på orten, och vi fick möjlighet att spela tillsammans. Jag var rädd att hon skulle upptäcka hur otillräcklig jag var. Det förlamade mig nästan, och jag bestämde mig för att tala med henne om hur jag kände det. Då hände något förbluffande. Hon fick tårar i ögonen när hon talade om för mig hur rädd hon var för att uttala de engelska titlarna på musikstycken i min närvaro, eftersom hon var så dålig på engelska. Det var en befrielse för oss båda när vi delade våra rädslor och slutade att gömma oss för varandra. Vi bestämde oss för att undervisa varandra, hon i fiolspel och jag i engelska. Vänskapen fördjupades tills hon dog i förtid av cancer.

Överraskande saker har hänt när jag delat min djupaste sanning med

en Vän. En gång blev det en lång tystnad efter det att jag slutat tala. Sedan kämpade min Vän för att formulera i ord en sanning som aldrig fått en röst och som gömts undan i årtionden. Det var en överväldigande erfarenhet för oss båda, och bandet mellan oss fördjupades. En annan gång berättade jag om bekymren i mitt liv, och efter det drog min åhörare en djup suck av lättnad. Hon hade levt i illusionen att mitt liv var problemfritt, berättade hon, medan hennes eget liv hade bjudit på mer än hennes rättmätiga andel av bekymmer. Nu är vi verkligen systrar, sade hon.

Ytterligare en gång tillrättavisades jag skarpt av en Vän, som sade mig sanningar som jag undviktit. Det gjorde ont att höra det. Barclay skrev att sanningen kommer från ett ärligt hjärta, och även om min Väns ord gjorde ont, så var jag helt klar över att denna sanning hade kommit från hennes ärliga hjärta och sagts i kärlek. Jag handlade efter den sanning jag hört, och det kanske bokstavligen räddade mitt liv. Flera år senare tillrättavisade mig samma Vän igen. Men den här gången kändes orden på ett helt annat sätt och ledde till ett plågsamt avstånd mellan oss. Efter en tid bad min Vän om förlåtelse: Hon hade kommit till insikt om att orden inte kommit från ett ärligt hjärta. De hade inte sagts i kärlek utan i besvikelse och avund.

Ett öppet och ärligt hjärta. Det finns en annan hjärtats rörelse, som Thomas Kelly skriver om (*Det inre ljuset*, övers. Gretas Stendahl, s. 74):

Lidandet vidgar hjärtat och gör det större. Men vilken vanda kostar det ej att genom denna vidgning beredas att leta sig in till andras ångest! Den heliga lydnamens väg utgår från Gud och genomlöper döds-skuggans dal i hela dess längd.

Emilia Fogelklou uttrycker det så här i påskberättelsens sammanhang.

Påskdag. Våra hjärtan – de flestas – födas blinda. Erfarenheterna, sorgerna skapar organ att se, förstå, dela sorg. Först: en kanal av bitterhetens var, längre, värre, ju djupare vi är anlagda. Men när varet tömts ut: ny kanal, ledningstråd, organ. Ett väsen kan inte ta del i sorger det aldrig anat. Som våra sinnen utvecklas med sina organ, så organiseras också dessa ”hjärtats ögon och öron”. En dag skall sorgernas hela orkester, sådan den brusar in i långfredagslivet och slocknar i död, medvetet uppfångas, levas i ljus. (*Uk 1.11*)

Det är svårt att uppleva brustna illusioner, förtvivlan och lidande utan

att tänka på passionsberättelsen i evangelierna. För mig är detta också en berättelse om mänskligt lidande i allmänhet. Jag har reflekterat över Jesus i Getsemanes trädgård. Han ber sina lärjungar att vaka med honom och be, men de faller i sömn om och om igen. Min erfarenhet är annorlunda. Det har alltid funnits Vänner som vakat med mig i nätter av ångest, ofta genom att hålla mig i Ljuset på avstånd med hjälp av telefon, epost och SMS. Om vi följer Jesus hela vägen kommer vi att gå på Via Dolorosa genom spruckna illusioner, sårbarhet, lidande och död – till ny insikt och nytt liv, om och om igen.

Jag är tacksam mot teologen Marcus Borg för begreppet *tunna ställen*, från den keltiska andliga traditionen. Tunna platser är händelser, tidsperioder, platser, litteratur, musik – allt där det gudomliga tycks bryta igenom de slöjor som skiljer oss från Gud. De kan också beskrivas som helig mark. Före mina svårigheter hade mina tunna platser nästan uteslutande handlat om glädje: arbete, andakt, små barn, kärleksakten, natur, musik. Nu vet jag att tider av kris och mörker också kan vara mycket tunna platser. Ett SMS, en handtryckning, en tid av heligt lyssnande har kunnat få mig att känna Guds närhet. I bibelberättelserna om det som hände efter uppståndelsen uppträder människor som Jesus slog följe med utan att de

såg det. När vi delar på djupet med en annan kommer Gud till oss som följeslagaren, smärt-bäraren, även om vi ibland inte ser det.

Att leva

Det är befriande att se sanningen. Det är befriande att tala sanningen. Vidare befrielse kommer när vi troget lever ut den sanning vi har sett och talat om. Sanningen längtar efter att få ta sig uttryck i våra liv. Oberoende av hur vi uppfattar inkarnationen finns det något som i grunden talar till kväkarna i dessa ord i Johannesevangeliets inledning: *Och ordet vart kött och tog sin boning ibland oss* (Joh 1:14). Det kan också uttryckas som "Låt ditt liv tala" eller "Lev som du lär". Jesus säger:

Om ni förblir i mitt ord är ni verkligen mina lärjungar. Ni skall lära känna sanningen, och sanningen skall göra er fria (Joh 8:31-32). Jag lever min sanning i familjesammanhang, och jag skall nu koncentrera mig på den familj som kväkarnas gemenskap utgör.

När jag nyligen talade inför en grupp av svenska Vänner, såg jag ut över gruppen och insåg att de flesta av dem kände mig väl. De tar del i min process just nu av att bli mer autentisk. Det fanns få slöjor, få illusioner mellan oss. Det fanns inte mycket som jag kunde gömma undan för dem. Först kände jag mig sårbar men sedan kopplade jag av. Det jag

gör och säger i ljuset av att vara till fullo känd av andra får en djupare äkthet. Jag står till svars på ett nytt sätt, med en utmaning att leva ut det som jag sett och uttalat.

Förra året blev jag ombedd att spela vid ett festligt tillfälle där många Vänner hade samlats. Jag kunde mitt solostycke utantill och bestämde mig för att jag inte behövde noterna. När föreställningen skulle börja blev det tomt i huvudet, så att jag fick börja om. Samma sak hände en gång till, och publiken väntade tålmodigt medan jag grävde fram notstället och notbladen. Jag började för tredje gången och kunde, tack och lov, spela resten av stycket så som jag hade hoppats. Jag var så generad och önskade att jag kunnat försvinna från jordens yta. Det kändes som om jag hade förstört festen. Men till min överraskning var det några Vänner som tackade mig senare för att jag vågat fortsätta och ta händelsen med fattning. Några sade att det var meningsfullt därför att det var så rörande mänskligt. Jag hade haft illusionen, övermodet, att tro att jag kunde klara mig utan noterna. Nu vet jag bättre. Jag hade också haft illusionen att jag förstört festen. I stället visade sig att det jag såg som ett misslyckande blev till en berörande erfarenhet för oss alla och en ömsesidig kärleksgåva.

I det bibelställe som gett vårt religiösa samfund dess namn (Joh

15:15) säger Jesus till sina lärjungar att de är hans vänner, därför att han har låtit dem få veta allt som han har hört från Gud. Han säger till och med att hans lärjungar ska göra större ting än han. Jesus ställer sig på samma nivå som dem – och oss. Jag har tänkt mycket på utjämningsbegreppet i kväkarsammanhang. Ibland behöver en Vän lyftas upp och ibland behöver en Vän läggas band på. Under åren i mitt möte har jag sett hur olika Vänner upplevt perioder av andlig klarsyn och kraft. Jag har sett hur denna andliga styrka spridit sig i mötet och ingjutit nytt liv i det. Det är viktigt att lyssna noga till den kallelse som den här personen kan ha och erbjuda honom eller henne en stödgrupp, kanske ge Vännen uppgifter i mötet där hon kan ta vara på de andliga gåvor hon fått. Mötet växer om vi låter varandras andliga insikter få påverka vårt gemensamma liv.

Mitt arbete innebär att jag bestämmer långt i förväg när jag skall leda retreat. Jag sade ”ja” till framtida tjänst under en period av styrka, bara för att finna att jag var utmattad när det var dags. Jag har då valt att stå fast vid mina åtaganden, men det har känts fel att ge en illusion av att jag var i god form, så jag har ärligt sagt till deltagarna att jag varit sliten. Det verkar som om detta lett till att deltagarna mer generöst har delat med sig av både sina glädjeämnen och sina sorger.

Det har alltså varit en särskild gåva att få tjäna ”nerifrån”, och de tillfällena har gett mig kraft.

För flera år sedan sade en svensk Vän till mig att hon kände sig värdelös i mötet, jämfört med andra, som jag, som var mer aktiva. Hon har en förlamande och plågsam sjukdom, är rullstolsburen och kan inte komma till Andaktsmötet utan en stor ansträngning – och det är allt hon orkar göra. Jag berättade för henne hur mycket hennes trofasta närvaro betydde för mig. Det var ett ögonblick då jag bättre förstod vad som menas med det ”allmänna prästadömet”. Efter det har det stått klart för mig att det är lika viktigt att vara närvarande, brygga kaffe, bära stolar och städa som att vara ombud, äldste eller representant i FWCC.

Vid en internationell kväkarsamling berättade några unga Vänner om sina aktiviteter. Jag blev lite avundsjuk på deras ungdomliga energi och deras vittnesbörd. Men plötsligt förvandlades vågen av avundsjuka till en ström av tacksamhet och glädje när jag insåg sanningen: dessa Vänner är delar av min kropp. Deras kraft, utstrålning och tjänande är en del av min kropp. Anden i dem ger mig näring. Paulus skrev (Rom 12:3-8):

I kraft av den nåd jag har fått säger jag till var och en av er: ha inte för höga tankar om er själva utan tänk som man bör

tänka, med självbesinning, så att var och en rättar sig efter det mått av tro som Gud har tilldelat honom. Ty liksom vi har en enda kropp men många lemmar, alla med olika uppgifter, så utgör vi, fast många, en enda kropp i Kristus, men var för sig är vi lemmar som är till för varandra. Vi har olika gåvor allt efter den nåd vi har fått: profetisk gåva i förhållande till vår tro, tjänandets gåva hos den som tjänar, undervisningens gåva hos den som undervisar, tröstens gåva hos den som tröstar och förmanar, gåvan att frikostigt dela med sig, att vara nitisk som ledare och att med glatt hjärta visa barmhärtighet.

Det är inte alltid så inspirerande i ett kväkarmöte, och jag har tänkt en hel del på de illusioner som kväkare har. En illusion är att vila på lagrarna från kväkarnas vittnesbörd i forna tider. Sven Ryberg skrev:

Samfundet har en förpliktande historia men det är också lätt att dra växlar på det förflutnas andliga storhet. Vi har inga präster, inga biktfäder, inga dogmer eller sakrament, ingenting som kan ta oss i kragen och hålla oss under armarna när det börjar suga

från djupen. Vi har i stället snubblande lätt till högmod, till självsvald, till snobberi med vår frihet, till andlig lättja och till många, många ursäkter, Vi märker inte när vi sjunkit tillbaka från den glimt av verkligheten, av sanningen som vi en gång såg. Kväkarfriheten är en ödesdiger fallgrop om den inte varje dag återerövas inifrån. (Uk 5.9)

Man skulle kunna säga att kväkarhistorien också måste återerövas varje dag. Vilken är då denna historia? Jag tror att vi måste återeröva och återupptäcka lydningen för den evangeliska ordningen (*Gospel Order*), ett begrepp som verkar obekant för många Vänner idag. För att undvika alltför stor individualism satte George Fox upp ett system av möten för att ta hand om samfundets affärer, där individernas insikt prövades gentemot gemenskapens. Detta system av evangelisk ordning används i stor utsträckning fortfarande bland oss, men det är inte något självändamål. Det skapar utrymme för Anden att leda oss så som den ledde den tidiga kyrkan – och det var just den som de tidiga Vännerna menade att de hade återupptäckt. De flesta av de möten jag känner till försöker vara trogna mot den evangeliska ordningens yttre aspekter. Men hur mycket strävar vi

efter att förbli trogna mot den evangeliska ordningens inre aspekter, så att vi skapar ett utrymme för Anden att samla oss i kärlek och leda oss?

En annan illusion kan vara att våra gemenskaper är ärliga och kärleksfulla. En iakttagelse i det Brittiska Årsmötets *Faith and Practise* lyder:

I vår strävan att göra alla till lags och få det att se ut som om vi är enade i anden och inte har några majoriteter eller minoriteter, förminskar vi våra sprickor och drar en slöja över våra tvivel. Vi erkänner inte att spänningar inte bara är oundvikliga, hur mycket vi än vill dölja dem, utan också något gott när de förs ut i ljuset.

Att vara en del av ett kväkarmöte innebär vissa utmaningar. Jag tror fullt och fast att det finns något av Gud i var och en. Men jag måste till min skam medge att jag ibland blir så frustrerad att jag undrar hur mycket av Gud det finns i vissa vänner och var man kan hitta det! Ändå är jag medveten om att den som pekar med ett finger på andra pekar med tre fingrar mot sig själv.

När jag besökt Vännernas möten runt om i Europa har jag blivit påmind om några av de illusioner som hindrar grupperna från att växa, andligen och i antal. Många deltagare

lider av illusionen att de måste vara perfekta innan de kan bli medlemmar. En del grupper sätter sitt hopp till utåtriktade ansträngningar, utan att först ta itu med inre konflikter och spänningar. En del möten har medlemmar som är så svåra att samarbeta med att nomineringsprocessen blockeras. En del möten har personkonflikter, nya och gamla, öppna och dolda, som gör det svårt att få någon andlig eller antalsmässig växt. Ibland får nya och entusiastiska medlemmar i gamla och trötta möten ansvar alltför tidigt, så att de springer före Andens ledning, till allas besvikelse. Små grupper är speciellt sårbara. Vännerna har ofta förutfattade meningar om andra Vängrupperns teologi, men jag har upplevt hur det är att finna en gemensam grund på djupet, när det gavs tillfälle att dela på djupet. Jag kan faktiskt inte föreställa mig någon grupp som inte skulle ha nytta av ett ärligt och ömsint delande med hjälp av de resurser som vi har till hands bland kväkarna.

Jag skulle vilja säga att våra kväkargrupper inte är starkare än de individer som är beredda att se, tala och leva mer autentiskt. Som Paulus skriver:

Därför ber jag er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära er själva som ett levande och heligt offer som

behagar Gud. Det skall vara er andliga gudstjänst. Anpassa er inte efter denna världen, utan låt er förvandlas genom förnyelsen av era tankar, så att ni kan avgöra vad som är Guds vilja: det som är gott, behagar honom och är fullkomligt. (Rom 12:1-2)

Jag skulle vilja utmana och uppmantra kväkargrupperna att gå in i processerna av att se, tala och leva mer autentiskt. Låt mig få återge Paulus uppmaning till de församlingar som han vände sig till:

Nej, låt oss i kärlek hålla fast vid sanningen och växa i alla avseenden så att vi förenas med honom som är huvudet, Kristus. Han låter hela kroppen fogas samman och hållas ihop genom att alla lederna hjälper och stöder, med just den kraft han ger åt varje särskild del. Då växer hela kroppen till och byggs upp i kärlek.

(Ef 4:15-16)

När vi talar och handlar i enlighet med sanningen kan vi förvänta oss att mista våra illusioner och uppleva smärta. Men vi har också fått löfte om klarhet, insikter, befrielse och helhet. Vi har underbara redskap och mycken gemensam erfarenhet till vårt förfogande. Andaktsmötet är centralt,

med sina inslag av individuellt sökande, muntliga budskap och gemensam inspiration. Vi har samtal ur andakten, möten för undersökning och klarhet, ett trofast användande av andaktsmöten för beslut, möjligheter till utbildning och ny teknologi som hjälper oss att hålla kontakten och skaffa information. Vi är väl rustade.

Vi är kallade att följa Jesus väg som individer och som grupper – och det gäller oavsett vem vi anser att han är. Denna väg är till sin natur universell och för genom förlorade illusioner, hårt arbete, jagets död och övergivna sanningar till nya insikter och nytt liv. Grupper som följer den vägen bidrar till att bygga Guds rike.

Ett stycke av Thomas Kelly kan samla ihop de teman som finns i detta tal (i *Det inre ljuset*, övers. Greta Stendahl, s. 85-86):

Varje enskilds relation till alla genom Gud är verklig, objektiv och påtaglig. Det är en evig relation, och den delas av varje stock och sten, varje fågel och fyrfotadjur, varje helgon och varje syndare i skapelsen. Över alla utgjutes Guds enträgna kärlek som kallar och övertalar. Då människan med sin fria vilja ger efter för den kärlek som klappar på hjärtats dörr träder livet in hos henne, tar henne i besittning, omformar och nyskapar henne.

När hon tillåtes att äta av kunskapens träd, vars frukt är en bot för folken, faller fjällen från hennes ögon. Hon märker att hon själv och hennes vänner är tillsammans i lustgården och att Gud vandrar med dem då aftonen begynner svalkas. På ett oförklarligt sätt mångfaldigas Gud då han flödar ut i skapelsen, men mångfalden enas åter då de själar som finner vägen tillbaka till honom, deras hem, blir ett. De har inträtt i den saliga gemenskapen, de heligas samfund, där Gud är huvudet.

Emilia Fogelklou sade det mycket enkelt: "Vi är varandra."

Avslutning

Jag skall avsluta med en meditation kring ett stycke ur johannesevangeliet som förkroppsligar budskapet i talet:

Sannerligen, jag säger er: om vetekornet inte faller i jorden och dör förblir det ett ensamt korn. Men om det dör ger det rik skörd. (Joh 12:24)

Ett vetekorn svänger stolt på sin stjälk, gyllenbrunt och fullmatat i den sena sommarsolen. Hon är lycklig och tacksam över att vara föremål för bondens omsorg och ha en fördelaktig växttid. Kornet längtar

efter skörden, då hennes livs uppgift skall fullbordas. Hon skall bli tröskad och mald och del av ett doftande och närande brödstycke vid bondens skördefest. Vilken glädje att vara ett utvalt sädeskorn på bondens bord!

Och så skördar bonden. Till sin avsky blir kornet utsäde till nästa års skörd. Hon trampas ner i jorden, som packas runt henne så att hon kvävs. Hon befinner sig i mörkret och kölden, övergiven, krossad och förödmjukad. Elände, tänker hon, jag som mögnade så bra! Jag som var avsedd för bondens bord!

Runt omkring henne hörs mjuka viskningar i mörkret. ”Upp med hakan, lilla korn. Du *är* utvald, och du skall bära en rik skörd, men före det måste du uthärda den kalla vintern. Sedan skall mörkret bli Ljus och

kölden bli värme. Din tomhet kommer än en gång att bli full av liv. Det skall bli en rik skörd!” Kornet känner närvaron av många andra vilande och väntande vetekorn runt omkring sig, och den tryckande och kvävande jorden blir en fast och kärleksfull hand runt henne.

Gud, du som plöjer och harvar mitt livs mylla, som planterar och skördar mig, ibland har du andra planer för mig än jag trodde. Då måste jag dö från vad jag trott om mig själv, och lämna bakom mig det som är gammalt och urvuxet. Det nya liv som du har i beredskap åt mig är inte uppenbart, så jag måste lära mig att vila och vänta, ibland i mörker och kyla. Viska då till mig, min Gud, säg mitt namn! Håll mig hårt tills jag föds på nytt.

Quaker Council for European Affairs invites applications for **two full-time representatives** to run its Brussels office. The task is a double one:

- raising Quaker concerns with the EU and the Council of Europe;
- keeping Friends informed about European policies and issues.

Starting date October/November 2012. The posts are based in Quaker House, Brussels, and are open to two persons, male or female, who are members of the Religious Society of Friends, or to a couple, at least one of whom is in membership of the Society.

While a good knowledge of English is essential for the posts, knowledge of other European languages, and in particular of French, is a distinct advantage.

The posts are suitable for people at different stages in their career; for this reason salary and conditions are open to discussion. The length of the contract is also negotiable, but is expected to be between 3 and 6 years.

Application forms and further details may be obtained from the Assistant Clerk, Jethro Zevenbergen. jethro@zevenbergen.antenna.nl Applications must be submitted by 31 January 2012. (En utförligare annons finns på www.kvakare.se.)

En lång stund i Guds hängmatta

Torbjörn Söderquist och några andra deltagare berättar om sommarlägret på Svartbäcken 2011, en samvaro av ”godhet, värme och öppenhet”.

Att delta i ett sommarläger på Svartbäcken har alltid varit en härlig upplevelse för mig. Platsen, människorna, naturen, maten, lekarna, sångerna, upptågen, mötena, skratten, dansen, samtalen, baden andakten... allt samverkar till något fantastiskt helt. Jag känner mig buren och genomsyrad av en godhet, värme och öppenhet som låter kärleken flöda mellan och genom deltagarna och som hjälper det bästa hos var och en att komma fram.

Lägret vilar i en fast struktur med samlingar morgon och kväll. På samlingarna sitter vi i ring, uppmärksamar varandra, berättar hur vi har det och delar lite dagens upplevelser. Då har vi andakt för oss själva, med varandra och Gud och känner kanske en stilla fläkt av en större närvaro som vill något med oss och vår lägergemenskap. Vi sjunger, leker och delar cirkelns gemenskap som inte är hel om någon saknas. Vi skapar lägret tillsammans, och ledarens roll är inte att dominera utan tjäna och se vad som behöver göras, vaka över lägret och hjälpa var och en att komma fram så att alla får bidra och växa. Därför är det inte ovanligt att ett större barn leder en

lek eller att olika vuxna presenterar och leder en aktivitet.

Mellan samlingarna finns stor frihet att umgås, vila, vara vid sjön, gå promenad, eller måla, rita, klippa, virka, sy eller vika papper vid kreativitetbordet, som alltid finns där som ett möjligheternas rike och en övningsplats för stor eller liten människohand. Kreativitetbordet är en vilopunkt, en plats att försjunka i eget skapande innan man återigen deltar i det rika sociala livet. Vid vackert väder är badplatsen en given glädje, i synnerhet för barnen och ungdomarna som – alltid i vuxnas närvaro – dyker, hoppar, plaskar och simmar av hjärtans lust.

Vi har fasta tider för mat och fika. Maten är enkel, god och fylld av omsorg. Matlagningen kan bli en tung syssla om man ensam skall bära den. Vi delar på praktiska sysslor enligt ett schema, och arbetsgemenskapen och hjälpsamheten är en källa till glädje.

Sommarlägret är till för alla åldrar, här skall man få vara den man är och här möts ung och gammal över generationsgränserna och berikar varandra. Här pågår en verksamhet som passar barn och vuxna och som

inte alltid är så lätt att få till inom andra delar av samfundets verksamheter. På sommarlägret pratar vi ibland kväkarteologi men framför allt försöker vi omsätta samfundets värden av enkelhet, sanning, jämlikhet, fred och gemenskap i vardaglig handling. Vi som organiserar lägret vill

och hoppas att de som kommer hit får lära känna kväkardomen på ett påtagligt och praktiskt sätt.

*Torbjörn Söderquist
för Barn- och ungdomskommittén*

Några deltagares röster...

Sommarlägret – en plats för gemenskap

Sommarlägret på Svartbäcken var som en lång stund i Guds hängmatta. Det var en paus från världsnyheter, epost, från känslan att man måste vara tillgänglig för allt för många behov som kommer utifrån. Det var en möjlighet att vara närvarande med de människor som var där. Att kunna vara tyst och vara den som inte har speciellt mycket att säga. Att kunna vara samtidigt kärleksfull och osocial.

Gemenskap kan upplevas på många sätt. Ibland är det samtal och enkel närvaro. Det kan vara medvetandet om att alla har respekt för varandra och ser den andra som Guds barn. Att sjunga tillsammans och förbereda mat. Att höra ihop med människor i olika ålder, olika livserfarenheter och bakgrunder. Att visa tonåringar hur det är möjligt att tillbringa en vecka utan att det händer någonting speciellt – och ändå händer det mycket i var och en.

Jaana Erkkilä

Fantastiskt fin stämning på sommarlägret.

Vi hade flera fina andakter med olika teman. Vi lekte roliga lekar samt badade och simmade, ibland flera gånger om dagen. Badandet är nog min dotter Ellikas bestående minne. Det var roligt att tova och att mina garner kom till användning. Flera armband virkades under veckan.

En höjdpunkt var andakt i rörelse - då vi gick ut i naturen under tystnad och samlade flera saker av samma sort för att sedan lägga ner föremålen i ett

mönster på golvet. Vi skapade ett hjärta som fick dekorationer med strålande grässtrån och ljungkvistar med mera.

Gottfrids psalm *Håll mig i din hand* och barnens favoritsång *Vi sätter oss i ringen* sjöng vi flera gånger under lägret. Det gav en fin stämning och vi var flera som nynnade vidare på dem efter samlingarna.

Maten var en fröjd att äta. Det var trevlig gemenskap i köket. Barn och vuxna hjälptes åt och alla fick arbetsuppgifter som passade.

Lägret avslutades med en grillafton och soaré. Senare sjöng vi tillsammans. De modigaste lekte en lek då de kastade ballonger med vatten mellan sig i en ring.

Jag berättade om kväkarbroderierna i Kendal och visade film från vår resa i 1652-landet. Kväkarhistorien är ett fint inslag på sommarlägren för att man ska få veta vilka kväkarna är. Jag kommer ihåg att vi dramatiserade en sådan historia när jag var liten och den bär jag med mig.

Anna Karin Cedergren

”Alla var snälla.” – *Martin Åklint*

”Jag njöt av barnsliga lekar och ett stort lugn.” – *Ann-Kristin Åklint*

Andlighet – Människa – Natur

Seminarier om hållbar utveckling och kväkarvärderingar har anordnats tre lördagar på Kväkargården. Där har vi blandat korta föreläsningar, andakter, samtal och konstnärliga uttrycksmedel med att ta hand om varandra med massage. Vi har varit 8 – 12 deltagare.

Fredsfrågan har av tradition varit en viktig fråga inom kväkarrörelsen. Är det inte dags att utvidga den till att även inbegripa freden med Moder Jord och hur vi lever i hållbar utveckling?

Jordens framtida hälsa utsätts för allvarliga hot som ett resultat av själviskhet, ignorans och girighet. Vår jord behöver uppmärksamhet, respekt, kärlek, omsorg och bön...

Miljökrisen är ... en andlig och religiös kris... (Brittiska ÅM 1988)

Vi människor har på många sätt tappat kontakten med vår andliga grund och naturen. Miljösmart teknik kan lösa en del av våra allvarliga miljöproblem, men vi måste också börja fundera på djupet över vilka vi är, varför vi är här och vilka villkor vi lever under. Vi som planerade den här serien ville lyfta fram viktiga

forskningsrön och se dem i ljuset av våra kväkarvittnesbörd. Genom att återvända och om igen studera vad Det inre ljuset vill säga oss genom århundradena om hur våra liv skall levas, kan vi kväkare ge ett viktigt bidrag till ett hållbart samhälle.

Vännerna upplevde att det inre ljuset visade dem en förståelse för livet och hur det skulle levas. Vi uttrycker dessa principer i ord som Sanning, Jämlikhet, Enkelhet, Gemenskap och Fred. Dessa är dock inte abstrakta begrepp utan vitala livsprinciper. De tidiga vännerna uttryckte dem i handling som de kallade vittnesbörd för vilka de var beredda att lida och dö. (Quaker Faith & Practice: Om vittnesbörd)

Vår första lördag hade temat *Vårt förhållande till naturen*. Vi tillbringade tid i Kväkargårdens trädgård för att med alla våra sinnen uppleva och knyta an till dess skönhet. Vi är en del av naturen och beroende av den. Vi såg på bilder av planeten Jordan tagna från månen. Jordan, vårt hem – en liten rund grön och turkosskimrande planet i ett hav av oändligt svart, kallt mörker. Vi har bara en jord, men vi svenskar förbrukar resurser som om det vore två planeter. På bara ett halvt sekel har vi skapat ett materiellt välstånd och lever i en bekvämlighet och lyx som varit svår att föreställa sig. Men hör vi inte Moder Jord ropa till oss att

besinna oss och tänka om? ”Om ni fortsätter att hugga ner alla skogar, fiska upp alla fiskar, utrota djur och växtarter, utarma ekosystemen och övergöda och förgifta sjöar och vattendrag kommer jag snart inte längre att kunna föda er.”

Det går en kedja från den levande Guden till de levande svamparna som överför näringen från humus till växternas rötter och det är stort och högtidligt att tänka på det, men det är förfärligt också att länken människan i denna kedja emanciperar sig åt båda hållen och tror den är allsmäktig. (Elin Wägner, 1944, Ur kväkarerfarenheten 4.3)

Lördag nr två hade temat *Vad håller på att hända?* Här finns mycket som är tungt och svårt att ta till sig. Resursförbrukningen, förgiftningen, klimatförändringen, överbefolkningen... orkar vi känna vår oro, vår hopplöshet, vår känsla av maktlöshet? Vågar vi uttrycka vår vrede och lyssna på våra rop på hjälp? Inför ett samhällssystem i upplösning, inför ett maskineri som till synes orubbligt förbrukar resurser i en allt snabbare takt, där de som kortsiktigt tjänar på de nuvarande ekonomiska systemen också har makt och tolkningsföreträde och genom media och reklam trumpetar ut den nuvarande ordningens förträfflighet. Hur kan vi få hjälp att orka lyssna till sanningens röst och väcka motståndets kraft?

Och i stillheten är det som Guds ljus verkar. Då kan man rannsaka sig själv och se var man kommit till korta och vad man bör göra annorlunda. I den stunden är man kanske till en början ensam med sin Gud. Men så småningom vaknar känslan av att runt omkring en sitter människor, som på samma sätt bär fram sina bördor och medvetandet om gemenskapen gör att det individuella trycket hävs och hela mötet liksom axlar bördorna gemensamt. Bönens språk blir inte längre jag utan vi. (Elin Sigmers 1949, Ur kväkarerfarenheten 2.18)

Vår tredje lördag hade temat ”Hur går vi vidare?” och vi började med att i kontemplativa övningar närma oss kväkarnas vittnesbörd om Fred, Jämlikhet, Enkelhet, Sanning och Gemenskap. Vi tror att om vi låter dem få genomsyra våra liv, kan våra liv bli till levande vittnesbörd för en hållbar livsstil.

Fred: att erfara något av Gud i andra leder till en hållning av icke-våld och medkänsla med andra varelser och jorden.

Jämlikhet: att leva på ett sätt som är möjligt för alla på jorden, att arbeta för en rättvis fördelning av resurser och möjligheter.

Enkelhet: att veta när jag har nog, att lära sig avstå, att njuta av och uppskatta en enkel livsföring.

Sanning: att lyssna till sin inre ledning om vad som är rätt och sant för mig, att lära sig uttrycka sin egen sanning och forma sitt liv efter den men samtidigt lyssna till andra och förstå att man kan ha fel, att förstå sin egen del i problemen.

Gemenskap: betydelsen av att glädja oss tillsammans men också att hjälpa och stödja varandra när vi går vilse eller har det svårt, inspirera varandra till en hållbar livsföring.

Vi hjälptes också åt att lyfta fram positiva exempel som förbättrad sortsoring, mer ekologiskt och närodat, ökat intresse för naturmedicin ... och visioner i fantasifulle tidsningsrubriker om en helt omställd krigsindustri till produktion för alternativ energiteknik, stor satsning på stadsodling, slutet för förbränningsmotorerna, helt nya transportmedel, enig riksdag beslutar om allmän mobilisering för ”omställning Sverige”... och vad sägs om följande scenario:

2012: koldioxidutsläppen minskar liksom klimatuppvärmningen, ingen lever på mindre än två dollar per dag, alla delar på resurserna.

2014: fred och jämlikhet råder.

2015 alla människor som bor på planeten lever rika liv i enkelhet, sanning och gemenskap på en grön planet i balans.

Anneli Örtqvist
Marléne S. Neijber
Torbjörn Söderquist

Mitt liv med Joan Baez

Ingmar Hollsing berättar om en sångerska som påverkat hans liv och som står kväkarna nära.

Jag har aldrig träffat Joan Baez, utom som del av publiken vid två konserter i Sverige 1970 och 2009. Ändå har hon spelat en stor roll i mitt liv.

Det började med en språkresa till England när jag var 18 år. Vi hade en lärare som lät oss lyssna till sånger och läsa texterna. De sångare han fastnat för var Tom Lehrer och Joan Baez. Av dem var det Joan Baez som drabbade mig mest. Hennes rena röst när hon sjöng gamla ballader var det vackraste jag hört. Då visste jag inte mycket om vad hon stod för, men när jag började lyssna till fler av hennes sånger, fick jag veta mer. Hon benämndes omväxlande ”Folksångens okrönte drottning” och ”Protestsångens okrönte drottning”. Protesterna gällde t ex behandlingen av mexikanska lantarbetare i USA (Joan är från Kalifornien och har mexikanska rötter) eller vietnamkriget.

I början på 1970-talet var jag student i Göteborg, mitt i en vänstervåg. Många var kommunister av olika slag, men mitt ideal var mindre våldsamt. Jag hade träffat kväkarna och ville tro på ickevåldet, men visste inte om jag kunde. På den tiden verkade det uppenbart att Maos revolution i Kina åstadkommit mer gott än Gandhis ickevåld i Indien.

För mig sammanföll dessa tankar med en religiös kris. ”Kunde jag tro på Gud?” blev nästan samma fråga som ”Kunde jag tro på ickevåldet?”

Då fick jag veta att Joan Baez tillsammans med en gandhian, Ira Sandperl, hade grundat ett ”Institut för studium av ickevåld” i Palo Alto nära San Francisco. Dit måste jag resa! Jag var 23, och det skulle bli första resan till en annan världsdel. Jag reste ensam, men kände mig inte särskilt ensam, utom när jag bytte till amerikanskt flyg i Seattle, och där hälsades välkommen av en stor skylt med Richard Nixon.

Joan själv träffade jag inte, men jag fick uppleva fyra veckor med varma människor som trodde på något. Deras ickevåld tog sig många uttryck: kamp för livsmedel utan tillsatser, för fängelsekunders villkor, för kvinnors rättigheter, för mexikanska lantarbetare, för homosexuella, mot vietnamkriget. Jag tyckte att det var en positiv kontrast till den svenska studentvänstern, som aldrig tycktes orka mer än en fråga i taget. Det var för övrigt en mäktig upplevelse att demonstrera i små segelbåtar mot de enorma 400-meters hangarfartygen som gick från och till Vietnam.

Det var ingen förälskelse inblandad, och inga droger. Men min tro på ickevåldet stärktes, och min tro på Gud blev så småningom verklig.

Jag kom hem inspirerad att göra nya saker. Jag arbetade en tid på Volvos löpande band, sökte in på journalisthögskolan och övertalade mina vänner att bilda en ”storfamilj” med mig. Och inte minst, jag ansökte om medlemskap i Vännernas samfund. Där fanns det ett direkt samband med resan. I Kalifornien hade jag deltagit i en kväkarandakt och känt mig hemma. Jag drog då slutsatsen att detta var ett samfund där man kunde känna sig hemma var som helst i världen. Detta var felaktigt. Jag kunde ha hamnat i ett kväkarmöte där jag inte känt igen mig alls. Men det visste jag inte då.

Låt oss återvända till Joan Baez. Enligt Wikipedia är hon kväkare. Det som får mig att tvivla på det är att hon inte alls nämner det i sin självbiografi ”Lyssna till min röst”. Att föräldrarna var kväkare står klart. Fadern, Albert Baez har jag träffat på ett kväkarmöte. Han var en framstående vetenskapsman och ville inte kallas ”Joan Baez far”.

Om jag ska nämna någon skiva med henne, så blir det den helt spanskspråkiga *Gracias a la Vida*, som hon själv skriver är en av hennes bästa rent musikaliskt. Titellåten är skriven av chiliskan Violeta Parra och heter på svenska *Jag vill tacka*

livet. Det är samma sång som Arja Saijonmaa gjort känd.

Under bombmattorna i Hanoi

En kurs om Thomas Merton 2010 fick mig att åter läsa hennes självbiografi, där hon nämner Merton. Jag slogs då av hennes mod. Hon har kämpat med Martin Luther King i medborgarrättsrörelsen, och i demonstrationer mot vietnamkriget, och arresterats. Hon visade sin solidaritet med vietnameserna genom att sjunga i Vietnam – och hamnade i skyddsrum, under det egna landets bombardemang av Hanoi. Senare gjorde hon en del av vänstern besviken genom att protestera mot kränkningar av mänskliga rättigheter i Vietnam.

Inför konserten i Stockholm 2009 var jag orolig. Skulle jag möta en diva? Men det gjorde jag inte. När hon sjöng sången om Joe Hill kom det en tår i ögat. För mig är detta en sång om solidaritet, nu så föraktad i öst och väst, om hur Joe Hill till och med som död inspirerar arbetare att enas och organisera sig.

Konserten i Stockholm följdes av ännu en 2010. Inför den visades i svensk TV ett program om Joan Baez, som då varit osynlig i den svenska offentligheten i många år. Det framgick hur hon konsekvent kämpat för fred och ickevåld.

Några av hennes fredssånger spelades också under en kväkar-konferens om Mellersta Östern 2010.

Kväkarporträttet: Siri Leander

Siri Leander (1897 – 1969) blev medlem i samfundet 1936. Den här redogörelsen för hennes liv bygger på det som publicerats i Vän-Gammalt nr 3, och i hög grad på hennes egen berättelse *Min väg till kväkarna*.

Redan det år Siri Leander blev medlem höll hon ett av årsmötets fyra anföranden, *Visionen och vägen*.

En junivecka 1942 anordnades Kväkarnas studievecka på Viggbyholm med ett ambitiöst program. Siri Leander talade då om *Fredslinjen*.

I Världskonferensen i Philadelphia 1937 deltog från Sverige Per Sundberg, Siri Leander och Nanny Johansson. Siri Leander representerade Unga Vänner.

För övrigt blev Siri delegat för det svenska årsmötet även vid Oxfordkonferensen 1952.

Hon fungerade som ombud vid ett månadsmöte 1944. Under årsmötet 1948 var hon ett av fyra årsmötesombud, ett för var dag. Erik Bergman, Märta André och Sonja Ehrnwall var de övriga. Till nytt årsmötesombud valdes Sonja, till biträdande Erik och Siri.

IAL och Viggbyholm

Efter andra världskriget reste Siri Leander till ett IAL-läger i England. Hon hörde vidare till de svenska kväkare som deltog i Viggbyholmskonferensen 1948. Denna konferens var Per Sundbergs initiativ för att

bryta intellektuella tyskers isolering efter kriget, och den genomfördes trots Per Sundbergs död. De andra kväkare som deltog var Erik Bergman, Elsa Cedergren, Gun Hilton Brown, Emilia Fogelklou, Alfred Ortweiler och Elin Wägner. För övrigt inbjöds framstående representanter för kultur och näringsliv. Från Sverige inbjöds Natanael Beskow, grundare av hemgården Birkagården, biskop Torsten Bohlin, industrialisten Gerard de Geer (som ej kunde delta), Erik-Hjalmar Linder, Albin Johansson (KF), A. Strand (LO), G. Granberg (Svenska Institutet).

Siri ingick i kommittén för Nordisk Kväkartidskrift. Elin Wägner och Elin Sigmers avled båda 1949, samma år som tidskriften började ges ut. De ersattes i kommittén av Siri Leander, Signe Fredholm och Jeanna Oterdahl. Greta Stendahl var ansvarig utgivare, Sonja Ehrnwall och Sven Ryberg redaktörer.

I *Sveriges folkskollärarinnors tidning* hade Siri Leander 1952 en serie som hette *Lyssnardagar vid FN*.

1957 berättade hon vid en bjudning "för arbetare och tjänstemän" om kväkare förr och nu, tillsammans

med Elsa Cedergren, Sven Ryberg och Herman Backman.

1960 skrev Siri Leander att en eller två isolerade Vänner skulle kunna mötas en gång i månaden om någon Vän tillreste.

I ett brev till Stockholms Månadsmöte 1961 skrev hon att hon önskade en fördjupning, att man alltid skulle avsluta månadsmötet med någon väsentlig fråga och gallra i det oväsentliga.

Greta Stendahl sade 1967 att bl a Siri Leander och Emilia Fogelklou hade starka kontakter med tyska flyktingar på 40-talet.

Min väg till kväkarna

Siri Leander skrev sin berättelse 1936. Detta är utdrag ur en förkortad version från 1961.

Mitt hem var inte vad man kallar religiöst, men där fanns alltid en försynsförtröstan trots sjukdom, ekonomiska och andra svårigheter ...

Kristendomsundervisningen i skola och söndagsskola gav föga av levande näring. Mytologi, historieskrivning, evangelisk förkunnelse etc. blandades samman till en lära och Gud var ganska sträng. Det uppstod undran intill tvivel, som man dock var rädd föra fram. Konfirmationsundervisningen betydde något mer positivt.

Så t.ex. vår konfirmationslärares sätt att ställa i förgrunden kärlek = självhängivenhet.

Några års medlemskap i en konfirmandförening samt senare ... Kristliga studentförbundet betydde någon kontakt med modernare bibelforskning och en ansats till religiöst gemenskapsliv. Gemenskapen vilade emellertid på en grund av så mycket självklart och färdigt, som ej behövdes, och där låg för mig många problem. Att fredsfrågan och aktuella samhällsproblem inte stod i förgrunden för debatt, var en besvikelse för mig.

Av kyrkans gudstjänster ha enstaka gripit mig, f. ö. har jag varit en ljum deltagare. Kortare gudstjänster (med mindre ord), musikandakter har givit mer, gjort mig mer aktiv. Nattvarden har jag ej haft längtan efter men väl efter det slags djupa gemenskap den skulle ge.

Liknande erfarenhet av andaktsgemenskap har jag från två sanatorieperioder under ungdomstiden. Morgonandakt hölls dagligen i en samlingsal, vättande mot ett stycke Ådalsnatur. Psalmsången, musiken, naturen, kretsen av tysta sanatoriepatienter gav mig mer än stycket för dagen ur en upp-

byggelsebok Den gemensamma tystnaden var vägöörande.

Några av mina stötestenar på det religiösa sökandets vägar var: underberättelsernas uppfattning, försoningsläran och andra dogmer, symbolhandlingarnas innebörd, för lite erkännande av andra uppenbarelsereformer än kristendomen, uppdelningen i "kristna" och "hedningar", svalget mellan verklighetsförhållandena och evangelieförkunnelsen – särskilt ... kyrkans ställning i frågan krig – fred, inför demokrati och inför de många sociala problemen.

Under det "tomma året" efter min mors död ... kom sökandet mera i förgrunden.

Klart kände jag att vad jag skulle kunna omfatta på ett levande sätt, måste jag själv lära känna som sanning. Man måste acceptera sina förutsättningar, göra det bästa av dem, inte stanna i grubbel över brister och oklarheter. Min mor och andra, som levat med mycket av kärlek och föga av teorier och trossatser, visade, vad som är det väsentliga, det främsta kravet.

Innanför eller jämte det teoretiska sökandet har funnits mera ordlösa upplevelser av "tillvarons innersta krafter",

upplevelser av att bli fylld med glädje, klarsyn och av total förtröstan. De har kommit, oftast tror jag, oförmedlat, omotiverat, som oväntade "sånger från skyn".

En planerad studiesommar i England råkade bli en sommar kurs på Woodbrooke (1934). Det blev en begynnande kontakt med kväkardomen, förut tämligen okänd för mig. Därefter har jag lärt känna den närmare genom Vännernas Samfund i Sverige och genom kväkarlitteratur. Vid Old Woodbrookers Reunion på Viggbyholm sommaren 1935 kände jag mig redan samhörig med kväkardomen. Den vägen kändes som den jag innerst längtat efter och kanske på några livsområden funnit men inte så helt som här.

Kväkarna vill inifrån inspirerat liv helt ut, de har helhetskrav: samma livsprinciper i stort som i smått; fredsproblemet kommer in i helhetssynen och pacifismen blir en naturlig väg; utrymme finns för olika slags människor; var och en får och måste söka sanningen; det religiöst ofärdiga kan växa vidare; gemenskapslivet måste prövas mer ...

Bibelkommentaren: Leva genom tron

I sin sista bibelkommentar tar sig Andreas Hernander Brand och Ingmar Hollsing den här gången an några av stororden hos Paulus. Vi finner i Rom 1:16-17 några centrala tankar om betydelsen av evangeliet – det glada budskapet – rättfärdigheten från Gud och tron.

”Den rättfärdige skall leva genom tron” anger Paulus själv som ett citat genom sin formulering ”som det står skrivet”. Det anses syfta på en vers hos profeten Habackuk (Hab 2:4), som i den nuvarande översättningen lyder: ”Se, den falske far bort med vinden, men troheten räddar den rättfärdiges liv.” I 1917 års översättning heter det ”men den rättfärdige skall leva genom sin tro”.

Romarbrevet ansågs av Martin Luther vara en sammanfattning av den kristna tron. Det kan vara svårt för den som känner till Luther att inte läsa det med hans glasögon. I den läsningen blir evangeliet motsatsen till lagen, och tron blir motsatsen till gärningarna. Det här sättet att tolka Paulus har dock satts i fråga. (Se t ex *Bibeltolkningens bakgator* av Jesper Svartvik.)

Rom 1:16-17: Jag skäms inte för evangeliet. Det är en Guds kraft som räddar var och en som tror, juden främst men också greken. I evangeliet uppenbaras nämligen en rättfärdighet från Gud, genom tro till tro, som det står skrivet: *Den rättfärdige skall leva genom tron.*

Rom 1:16-17, 1917 års översättning:

Ty jag blyges icke för evangelium; ty det är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror, först och främst för juden, så ock för greken. Rättfärdighet från Gud uppenbaras nämligen däri, av tro till tro; så är ock skrivet: ”*Den rättfärdige skall leva av tro.*”

Andreas H Brands kommentar:

I sin kommentar till Romarbrevet skriver Hans Johansson (Libris, 2006) att dessa två verser i Romarbrevet är något av det viktigaste som över huvud taget finns att veta. Det finns alltså all anledning att titta närmare på denna text. Gud räddar den som tror genom att göra henne rättfärdig genom Jesus Kristus. Rättfärdighet handlar om att något ska ställas till rätta, få tillbaka sin rätta plats som en gång förlorats och upprättas. Människans relation till Gud helas och blir hel och nära när hon lever i trohet till Kristus.

Hur ska vi nå denna upprättade relation till Gud? Texten säger att det sker "genom tro till tro" vilket kan tolkas som både "helt och hållet genom tro" eller "från Guds tro till människans tro". Båda betydelseerna säger att vi är helt och hållet beroende av Gud och Kristus. Tro handlar om att vara i en relation, att leva i trohet och våga lita på den.

Den första meningen i denna bibeltext är dagsaktuell i vår samtid. Man kan undra vad Paulus har att skämmas för om evangeliet? Det är mycket möjligt att det, i Rom dit brevet skulle skickas, fanns skeptiska filosofer för vilka evangeliet var för ofilosofiskt och olärda för vilka tankarna var för komplicerade. Men det hindrade inte Paulus som fortsatte

ivrigt att förkunna det glada budskapet.

Hur är det med oss själva – skäms vi för att tala om evangeliet? Blir vi tystade av skeptiska vetenskapstroende humanister och en befolkning i Sverige för vilken kristendomen känns främmande? Är budskapet så radikalt annorlunda och definitivt att vi försöker göra det ljummare och allmännare så det blir mer lättsmält? Man behöver inte läsa länge i Bibeln om Jesus och hans budskap förrän det blir allt annat än lättsmält. Både romarna och de skriftlärdade försökte sätta munkavle på Jesus utan att lyckas – och inte borde väl vi försöka göra detsamma?

Även i kristna kretsar har jag märkt att många verkar skämmas för evangeliet och inte vill att budskapet ska bli för radikalt och kristet. Även nu i skrivande stund frågar jag mig om jag verkligen vågar skriva meningen jag just skrev! Jag tror vi har allt att vinna och bara världsliga saker att förlora på att vara frimodiga och sluta skämmas för evangeliet. Vi kommer visserligen att få stå ut med att bli en "obekvämlig person" i många ögon i det svenska samhället (eller i ett samfund). Men då får man våga vittnesbördet om att vara Sann i relation till Gud mot att vara populär bland folket. Vad skulle Jesus ha valt?

Ingmar Hollsings kommentar:

Varför har Luthers läsning av dessa ord ifrågasatts? Menar inte Paulus att evangeliet, Guds fria kärlek, är det som frälser, och inte Lagen? Det var inte hans poäng, säger bl a Svartvik, utan hans poäng var att hedningarna inte skulle behöva följa den judiska lagen. Paulus, själv jude, var inte antijudisk. Det var däremot Luther. För honom är framställningen av judarna som eländiga lagtrålar bara första steget mot att rekommendera förföljelser av dem.

På liknande sätt ställer Luther självfallet tron i motsats till gärningar. Människan är inte rättfärdig och blir det inte genom goda gärningar utan genom sin tro på Gud. Redan aposteln Jakob ifrågasatte den tolkningen av Paulus, till Luthers stora missnöje. För de flesta kväkare verkar nog också motsättningen mellan tro och gärningar konstruerad. Fast man kanske ska komma ihåg att Luther talade utifrån sin egen erfarenhet av en mycket speciell sorts gärningar, fromhetsövningar som syftade just till att bli rättfärdig inför Gud, snarare än till att göra något för sin nästa.

Naturligtvis finns det också många områden där det finns skäl att tro att Paulus och Luther stämde överens. Tron var t ex för båda en tro på att Jesus var Kristus (Paulus skriver intressant nog i samma brev att Jesus blev Guds son vid sin

uppståndelse) och att han genom sin död på korset gjort oss rättfärdiga, eller snarare gjort så att vi kan räknas som rättfärdiga. Rättfärdigheten tillhör Gud men skänks till oss – det är ett sätt att formulera det glada budskapet, evangeliet.

Efter denna lilla dykning ner i Paulus och Luthers tankar skulle jag vilja tillåta mig att reflektera över vad som skulle kunna vara en rimlig tolkning av detta bibelord idag.

Paulus har ju inte monopol på att tolka sina storord: evangelium, tro, rättfärdighet. De rymmer så mycket att man kan tycka att han tolkat för smalt. När det t ex gäller tron eller tilliten till Gud, ger Paulus själv i ett annat avsnitt av Romarbrevet ett exempel på vad tilliten till Gud kan innebära, mer än att tro på rättfärdiggörelsen på korset. Han tar Abraham som positivt exempel, och då inte att han var beredd att offra Isak, utan att han trodde att han skulle få avkomma fast han och hustrun egentligen var för gamla.

Korset är viktigt, liksom den kärlek Jesus visade genom att utsätta sig för det, men nog kan evangelium handla om något mer? Guds rike t ex, det som är nära enligt Jesus. En orättfärdig värld behöver sådana glada budskap, och den behöver rättfärdighet i en vidare bemärkelse än den som rör mina räkenskaper med Gud.

POSTTIDNING B

KVÄKARTIDSKRIFT

Vännernas samfund i Sverige

Box 9166, 102 72 STOCKHOLM

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

(Om det står "ja" efter årtalet på etiketten så har du betalat din prenumeration för det året)

ADRESSER OCH ANDAKTSMÖTEN

Vännernas samfund i Sverige, Box 9166, 102 72 Stockholm, Plusgiro 5 15 83-3,

Besöksadress: Kväkargården, Kristinehovsgatan 2, T Hornstull,

uppg Högalidsparken, Tel/fax till exp:08-668 68 16 (telefonsvarare),

Hemsida: www.kvakare.se, Samfundsassistent 0175-715 69

KVÄKARHJÄLPEN pg 30 39 01-3

Stockholm: andakt på Kväkargården varje söndag kl 11, torsdagar kl 19

Göteborg: andakt 1 sönd/mån sept-maj, Lillatorpsg 10, Örgryte
tel 031-284928 (Patricia Nilsson)

Rimbo: andakt på Svartbäcken 6 km v om Rimbo, tel 0175-715 30 (Ryberg)

Uppsala: andakt 2 och 4 lörd/mån kl 15.00 sept-maj, Pastoralinstitutet,
Linnégatan 1, tel 018-55 74 87 (Kiselman)

Lund: andakt lörd i jämna veckor i Vänskapens Hus, Bredg 19, 2 tr, kl 14-15
tel 0709-96 82 42 (Lindquist), e-post christina.johnsson@gmail.com

Mälardalsgruppen: Kontakt 0150-122 59 (Nicklas Adamsson)

Smålandsgruppen: Andakt en gång i månaden. Tel 0370-301444 (Novak)

Västgötgruppen: Kontakt 0500-729 522 (Julia Lagersten)

FINLAND: Vännernas Religiösa Samfund, Kvåkarna.

Helsingfors: andakt söndagar i Kepas församlingsrum hörnet Tölötorgsg-Döbelng
kl 11, tel +358 9 728 45 65 (Lehto), e-post jocke.fagerstrom@nbl.fi

Åbo: andakt varannan söndag kl 13, tel +358 40 876 9163 (Fowler)

Tammerfors: 1 o 3 lörd/mån kl 14, Kisakentänk 18, tel +358 44 5188267 (Lampela)

Uleåborg/Karleby/Muhos: Kont +358 8 533 3057 (Rose), jane.rose39@gmail.com

Ekenäs (Svenska ÅM): andakt varje söndag kl 11, tel 358 19 205 472 (Rancken)

NORGE: Vennesen Samfunn, Grønland 12, N-1088 Oslo., tel +47 22 43 4560,
fax +47 22 43 63 01

Oslo: andakt hver söndag kl 11

Kristiansand: andakt annenhver söndag, tel +47 38 04 55 57

Bergen: andakt 1 sönd/mån, tel +47 05 28 37 66

Stavanger: Sandvigå 27, N-4007 Stavanger, andakt hver sönd kl 11, tel 51526411

DANMARK: Drejervej 15, 4 tr, 2400 København NV, tel +45 3647 0095 (Clausen).

Köpenhamn: Andagt hver sönd kl 10

Jylland: Bodil Linnea Ingversen, tel +45 9737 3650, e-post bi@vgt.dk

För adresser utom Norden se hemsidan eller kontakta samfundsassistenten.